

Med gripande och vackra bilder vill fotografen Lars-Olof Hallberg föra vidare ett kultur-arv som håller på att dö ut. Sedan slutet på 80-talet har han besökt ett 30-tal gårdar som drivs precis som förr. På dessa gårdar är det som det alltid varit.

DÄR TIDEN STÅR STILL

TEXT Emma Norén FOTO Emma Norén och Lars-Olof Hallberg

Den siste bonden på Tämmeboda, Gården på fjället och Fjällbondens avsked – de sista fjällägenheterna är tre av Lars-Olof Hallbergs böcker, där han har dokumenterat gårdar på den svenska landsbygden där tiden står still. Här lever de som de alltid gjort, inget har ändrats.

Lars-Olofs intresse för djur och natur väcktes redan i ung ålder då han var med i Fältbiologerna.

– Fältbiologerna var brett, det handlade om allt möjligt. Vi cyklade eller körde moped ut till deras torp, bodde över där och kollade bland annat på älgar, rådjur och fåglar, berättar Lars-Olof.

Han fotograferade mycket, inte bara djur och natur utan även människor och jordbruk. Närmst hjärtat låg jordbrukandet med häst, något som är på väg att upphöra och detta ville Lars-Olof dokumentera för att visa framtiden. Från slutet på 80-talet och fram till idag har han besökt ett 30-tal gårdar. Men det har inte bara blivit jordbruk.

– Jag har fortsatt med det som varit på utdöende. Äppelodling på slätter, fåbodar och ängsslätter, berättar Lars-Olof.

– Människorna jag har besökt har gärna delat med sig av sin erfarenhet, de förstår att det är ett kulturarv som dör ut, fortsätter han.

Under 10 års tid har han besökt Lillhärjebygget, gården på fjället. En gård med osäker framtid. Hit kommer man inte med bil, i alla fall inte hela vägen fram till gården.

– En gång om året åker de in och storhandlar så att de klarar sig till nästa år. När jag ska dit brukar jag fråga om

det är något jag ska ta med mig, säger Lars-Olof som sammanlagt har bott på gården i ett år.

Men vad som kommer hända med gården nu är ovist. Av två systrar är en kvar i livet. Och hon är till åren. Gården brukas som den alltid har gjort, men vad händer när hon inte orkar mer? Staten äger gården och de säljer då det inte finns intresse från någon att underhålla den. Lars-Olof

Lars-Olof Hallberg tillsammans med ardennerstoet Penny.

har sett ett par fjällgårdar som staten sålt ut billigt. Gårdar som tidigare sköts på gammalt vis där man bevarat både kunskap och den naturliga faunan.

– Många av dessa såldes sedan vidare till tyskar. Slätterängar växer igen och gräsmattan klipps med maskin, berättar han.

Idag finns ett 30-tal fjällgårdar kvar. I Norrbotten är nästan alla nerlagda, i Västerbotten finns det några kvar.

– Det är på väg att försvinna.

Hästintresse

Lars-Olof Hallberg är egentligen ingen hästmänniska. Han har provat på att köra lite med häst och ridit i Klövsjö en gång.

– Då gjorde jag misstaget att ta med mig kameran. Att hålla kamerna i ena handen och tyglarna i andra var en dum idé, säger han och ler.

Men att fotografera dem i arbete är en stor del av hans liv. Har han sett att någon brukar landskapet med häst har han stannat och tagit kort eller kommit tillbaka senare. Trots att Lars-Olof har tagit en bilder på körning med moderna utrustning åt bland annat Ingelsta lantbruksskola är det de gamla grejerna han trivs bäst med.

– Det är roligt att få uppleva jordbruket som det var för 60 år sedan, säger han.

– De som är riktigt gamla nu har upplevt när elen och traktorn kom. Det har hänt mycket på en generation. Framförallt när det rör jordbruket. På både gott och ont. Förr brukade ett 10-tal gårdar den mark som en gård brukar idag, fortsätter Lars-Olof.

Han berörs mycket av bönderna och deras historia. Många av dem blir vänner för livet och Lars-Olof försöker besöka de flesta minst en gång om året.

– På Lillhärjebygget är jag ca 3 gånger om året. Hos Stig, som bor kvar på Tämmeboda, fortfarande utan indragen el, vatten och avlopp är jag också ofta.

Lars-Olof har aldrig upplevt det svårt att prata och intervju bönderna. De har haft väldigt lätt för att öppna sig. Har han frågat en sak så har de lätt pratat på i över en timme om bara det.

Allt eftersom tiden går försvinner det gamla brukandet av gårdar. Många dör ut, eller så blir stall och ladugård utdömt så de inte får ha djur där. Många äldre förstår inte de nya reglerna, de kommer inte överens med Länsstyrelsen.

– Stig hade kontroll och de påpekade att hästen skulle ha daglig utevistelse. Han släppte lös hästen i stallet och öppnade dörren. Hästen gick inte

ut på över ett dygn, trots den kunde och Stig förstod sig inte på detta krav, berättar Lars-Olof.

Ny bok på gång

Lars-Olof Hallberg fram till idag gett ut fyra böcker och nu är en femte på väg. Han lägger mycket tid på varje bok. Det ska intervjuas, fotograferas och sen skrivas. Ungefär 100 dagar om året ligger Lars-Olof ute. Och det blir minst 5000 mil i bilen. Varje bok tar drygt ett år att skriva. Fotografierna tas i befintligt ljus och i mörka utrymmen som stall blir det vanligtvis långa exponeringstider. Det blir en hel del trädskivning när Lars-Olof ska ta bilder från ovan, översiktsbilder över gårdarna och landskap.

En genomgående röd tråd för alla böckerna är det utdöende. Böckerna har blivit populära och han har

redan förhandsbokningar på den kommande.

- I boken "Gården på fjället" bytte jag ut en bild i andra upplagan och det finns då de som har köpt den upplagan med, trots att de hade den första, berättar Lars-Olof.

Boken om syskonen Stig och Berit på Tämnesboda har sålt i över 35 000 exemplar, Gården på fjället i 15 000 exemplar och Äppelkungar, boken som handlar om äppelodlingar på slätterängar har sålt i 6000 exemplar.

- Vi har pratat om att översätta dem till tyska men än är detinget förlag som nappat på det. Det är många tyskar som köper boken för att få reda på vad det är för grejer de har i sina ladugårdar och torp i Sverige, avslutar Lars-Olof. ■

LÄS MER

Mer om Lars-Olof Hallberg och hans böcker hittar du på www.fotohallberg.se